

BYRÅN FÖR ENSKILDA ARKIV
BYRÅEXEMPLAR

RIKSARKIVET

INK 11 FEB. 1977

BYRÅ I
AVD A

Dnr 362/X 2

FÖRTECKNING

ÖVER

NATIONALTEMPLAR -

ORDENS (NTO:s)

ARKIV

73 0171.01 -

Eva-Lisa Lennstrand
Björn Schenström
1973-74

Inledning

1879 stiftades den första godtemplarlogen i Sverige, logen nr 1 Klippan i Göteborg. Året därpå tillkom i Skövde den första svenska storlogen. Godtemplarordens splittring i nykterhetsrörelsens föregångsland USA - IOGT (Independent Order of Good Templars) uppstod där 1851 - mellan den hickmanska riktningen och den malinska riktningen återverkade från första början, 1880, även i Sverige. Sedan den för svenska förhållanden föga aktuella huvudfrågan, de färgades deltagande, nödtorftigt lösts, kunde 1887 de båda världsstorlogerna och samma år de svenska storlogerna sammanslås till en orden. Året för sammanslagningen hade i Sverige den hickmanska riktningen 23.000 medlemmar, den malinska 36.000.

1888 uppstod en ny splittring. Nationalgodtemplarorden (NGTO) frigjorde sig från IOGT och blev en självständigt organiserad riktning med en mer prononcerat religiös och ordensbetonat sluten karaktär. IOGT var och förblev dock kvantitativt ledande. Ännu en separat organiserad riktning inom nykterhetsrörelsen, Templarorden (TO), fick sin första lokala avläggare (tempel) i Sverige (Göteborg) 1864. Även denna riktning (The Templars of Temperance) emanerade från USA, där den uppstått 1883 som en utbrytning ur IOGT med ett enklare arbetssätt som kännetecken. Den organisatoriska terminologin inom TO byggde på begreppet tempel (nationaltempel, distriktstempel, lokaltempel). 1922 - den stora förbudsomröstningens år - sammanslogs NGTO och TO till Nationaltemplarorden (NTO). Mottot blev: Nykterhet, fred och folkuppföstran.

Successivt har en rad ytterligare nykterhetsorganisationer bildats, i synnerhet sådana som vänt sig till specifika medborgarkategorier eller haft samordnande uppgifter. Komplexet IOGT-NTO har dock tillsammans med sina närliggande ungdomsorganisationer Sveriges godtemplares ungdomsförbund (SGU, stiftat 1906) och Ungdomsförbundet Heimdal (stiftat 1901) fortlöpande utgjort den svenska nykterhetsrörelsens kärna.

I samband med den organisatoriska strukturförändring inom ledande nykterhetsorganisationer som de sista decennierna diskuterats, tog den s k Sammanslagningsdelegationen IOGT-NTO 1969 även upp arkivfrågan.

Delegationen förordade i "PM angående IOGT-, NTO- och SGU-arkiven" (1969-10-22) deposition i riksarkivet. Som framtidsperspektiv påpekades möjligheten av att även nykterhetsorganisationer som ej direkt inbegrips i den aktuella sammanslagningen deponerade sina arkiv i riksarkivet, varigenom ett nykterhetsrörelsens centralarkiv skulle komma att uppstå där.

1970 gick IOGT, NTO och SGU samman i IOGT-NTO. Deposition och överförande av dessa tre organisationers arkiv skedde i omgångar under loppet av 1970-71. Sedermera (1974) har riksarkivet mottagit arkiv tillhörande ytterligare två centrala nykterhetsorganisationer, nämligen Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN, f d Centralförbundet för nykterhetsundervisning, CFN) och De kristna samfundets nykterhetsrörelse (DKSN). Redan tidigare, 1956, har Svenska sällskapet för nykterhet och folkundervisning arkiv deponerats i riksarkivet.

IOGT:s NTO:s och SGU:s arkivbestånd var vid överförandet till riksarkivet i behov av omfattande ordnings- och förteckningsarbeten. Även om riksarkivet genom besök på de ursprungliga förvaringsplatserna sökt utmönstra inslag som ej borde ingå i deposition (tryck, överexemplar, vissa verifikationer m m), återstod åtskilligt material att utgallra. Dessa uppgifter har utförts 1973-74 av två tillfälligt anställda akademiker, Eva-Lisa Lennstrand och Björn Schenström, varvid undertecknad lett arbetet och senare gjort vissa överarbetningar.

Nationaltemplarordens (NTO:s) i riksarkivet deponerade arkiv förvarades ursprungligen på Wendelsbergs folkhögskola utanför Göteborg. Det utgör i ordnat och förtecknat skick omkring 65 hyllmeter. Depositionen avser i huvudsak tiden t o m 1965. Även perioden före sammanslagningen mellan NGTO och TO 1922 omfattas. Emellertid är NGTO:s och TO:s handlingar på rikspalatset högst sporadiskt bevarade; huvuddelen av dessa organisationers arkiv får betraktas som förlorade.

Vid sammanslagningen byggde man i första hand på NGTO:s arkiv. Därför har vid ordnings- och förteckningsarbetet till huvudarkivet förts dels NGTO:s handlingar, dels NTO:s. TO:s synnerligen begränsade bestånd av handlingar återfinns som delarkiv 8 (jfr register över delarkiven efter denna inledning). Handlingar med proveniens från TO kan dock undantagsvis påträffas även i andra delarkiv.

Ungdomsförbundet Heimdal (delarkiv 2) bildades 1901 av ett antal ungdomsföreningar inom NGTO. Förbundets ursprungliga målsättning var att "genom diskussioner, föreläsningar, deklamationer, ordnade av studiekurser, idrottsövningar m m höja sina föreningsmedlemmar i andligt och kroppsligt hänseende". Graden av bundenhet till huvudorganisationen NGTO-NTO växlade och tillät tidvis att även icke NTO-ansluten ungdom tillhörde förbundet.

NTO:s studieförbund (delarkiv 3) bildades 1922. Det utgjorde en sammanslagning av Templarordens studie- och ungdomsförbund och NGTO:s studieverksamhet. Tidskriften Ariel (se delarkiv 7) blev officiellt organ för NTO:s studieförbund. En omfattande studiecirkelverksamhet bedrevs. Biblioteks- och boklånefrågor avhandlades under livlig kontakt med skolöverstyrelsen. NTO:s folkhögskola i Wendelsberg blev alltmer knutpunkten för studie- och bildningsverksamheten. I begränsad omfattning ingår handlingar från föregångarna (före 1922).

NTO har bedrivit scoutverksamhet för såväl pojkar som flickor. Delvis har denna verksamhet försiggått i separat organisationsform genom NTO:s scoutförbund (delarkiv 4). Härifrån föreligger dock i huvudsak endast korrespondens fr o m 1930-talet.

NTO:s byggnadsfond u p a (delarkiv 5) inregistrerades 1918 som förening u p a. Grundkapitalet erhöles bl a genom varulotterier anordnade 1916-17 inom TO, som också var delägare. Verksamheten har bedrivits under särskild förvaltning. Andamålet var att stödja lokala föreningar/loger/tempel genom lån och hjälp, i första hand för anskaffande av lokaler.

NTO:s Förlags AB (delarkiv 6) startade vid 1920-talets mitt efter beslut av ordensrådet. Ett tryckeri, sedermera benämnt Vasa-tryckeriet, inköptes. Förlags- och tryckeriverksamheten avsåg delvis att tillfredsställa NTO:s behov av att framställa trycksaker men upptogs mer av utifrån kommande beställningar.

Ariel, Tidskrift för folkligt studie- och bildningsarbete (delarkiv 7), utgavs första gången 1921 och motsvarade närmast TO:s tidigare utgivna Studiebiblioteket. Vid bildandet av Samverkande bildningsförbunden 1936 uppgick Ariel i den flera folkrörelser omfattande, nystartade tidningen Folklig Kultur. Ariel levde dock vidare fr o m 1938 som nytt namn på NTO:s tidning med det tidigare namnet Templar-Kuriren (i sin tur en kompromiss mellan NGTO:s organ National-Kuriren och TO:s organ Templaren). Det kvantitativt blygsamma beståndet av Ariel-handlingar avser såväl den ursprungliga studietidskriften som den senare ordenstidningen.

Templarorden har, som nämnts, avsatt mycket litet nu bevarat arkivmaterial. Det som påträffats återfinns i delarkiv 8.

Utöver riksorganisationernas och riksförbundens arkiv ingår regionala och lokala organisationers handlingar i NTO:s deposition. Tyngdpunkten ligger på Göteborgs-området. Detta arkivmaterial har tillsammans med riksmaterialet förvarats på Wendelsbergs folkhögskola. Formellt är dessa organisationer att betrakta som självständiga arkivbildare. Deras arkiv har emellertid till stor del kommit att uppfattas som integrerande delar av det centrala NTO-materialet. Vid ordnings- och förteckningsarbetet har dessa organisationers arkiv betecknats som delarkiv 9-11.

Wendelsbergs folkhögskola har fyllt en funktion som något av en arkivdepå för hela NTO-rörelsen, om än med geografisk koncentration på Göteborgs-distriktet (Väst-sverige). De inkomna protokolls-, matrikel- och räkenskapsböckerna m m har sedermera inom NTO grovordnats och försetts med signa. I riksarkivet har ordningsarbetet gjorts om från grunden; i stället för sammanhållna serier av protokoll etc för alla organisationer har handlingarna förts samman på resp arkivbildare. Gamla signa har i förteckningen återgivits inom parentes i anmärkningskolumnen.

Göteborgs distriktsloge av NGTO-NTO (delarkiv 9) omfattar handlingar såväl före som efter sammanslagningen 1922. Åtskilliga serier börjar på 1880-talet, men även sent arkivmaterial (1950- och 60-talen) förekommer.

TO:s organisatoriska motsvarighet, Göteborgs distrikts-tempel av TO-NTO (delarkiv 10) företer däremot primärt endast handlingar före sammanslagningen, vilket understryker förhållandet att NTO från arkivsynpunkt övervägande byggde på NGTO.

Slutligen uppträder ett mycket stort antal arkiv och arkivfragment med proveniens från övriga lokala och regionala organisationer (delarkiv 11). Varje volym innehåller i regel flera band, vilka redovisas separat. Arkivbildande organisationer har av praktiska skäl numrerats löpande i alfabetisk ordning från 1 till 164. De återfinns i ett register som föregår förteckningen över detta delarkiv. Arkivbildarnumret anges på resp förteckningsblad före arkivbildarens namn. Orts-/distriktstillhörighet har i regel angivits inom parentes. Volymnumreringen är löpande genom hela delarkivet (totalt 365 volymer). Vid rekvisition anges "NTO:s arkiv; delarkiv 11" + volymnummer.

Februari 1975

Jan Lindroth
Jan Lindroth

INNEHÅLLSÖVERSIKT

NTO:s delarkiv

- 1 NTO Huvudarkivet ¹⁾
- 2 Ungdomsförbundet Heimdall ¹⁾
- 3 Studieförbundet ¹⁾
- 4 Scoutförbundet (NTO:s scoutverksamhet)
- 5 NTO:s byggnadsfond u p a
- 6 NTO:s Förlags AB
- 7 Ariel

Templarordens arkiv

- 8 Templarorden (TO)

Regionala och lokala organisationers arkiv

övernöert
hru gSA
8102 23

- 9 Götteborgs distriktsloge av NOTO-NTO ¹⁾
- 10 Götteborgs distriktstempel av TO-NTO
- 11 Övriga lokala och regionala organisationer ¹⁾

¹⁾ Innehållsregister ingår